

७. धूळपेरणी

• ऐका. म्हणा. वाचा.

असो बरकत
धूळपेरणीला,
लागला मातीचा
जीव झुरणीला.

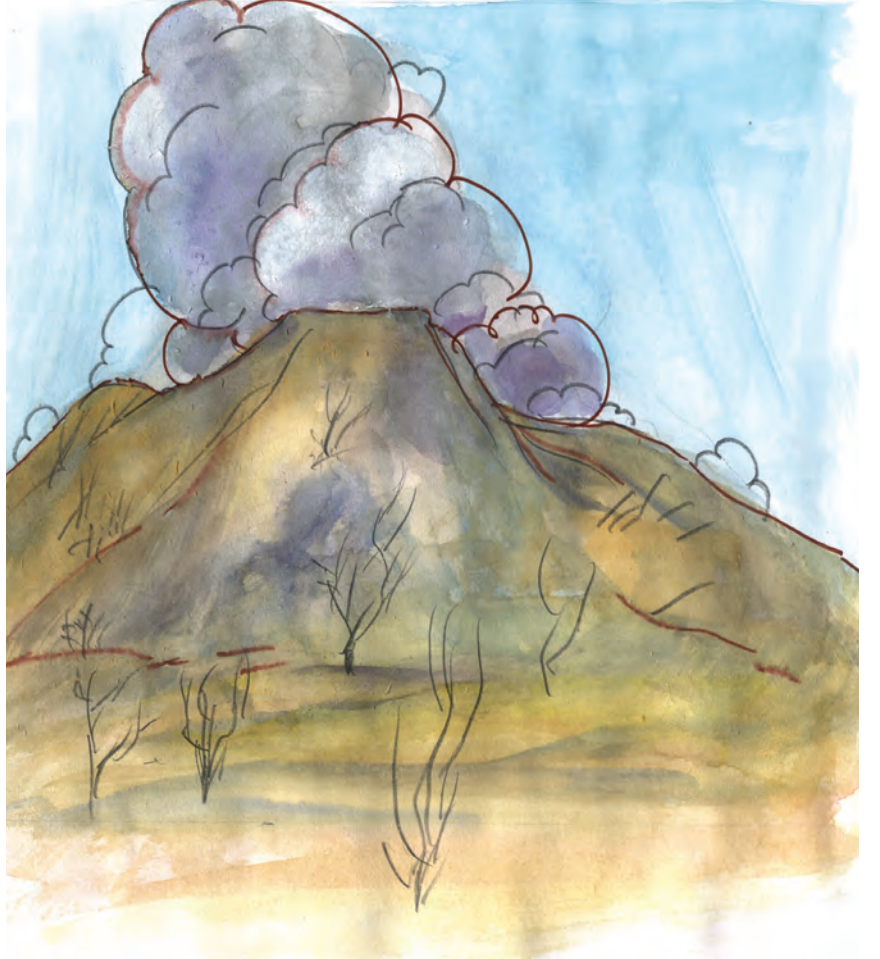
हिरव्या पिसांचा
ध्यास धरणीला,
टिपूर मोत्यांची
आस मोरणीला.

येऊ नये कधी
दिवस जाचक,
कासावीस डोळे
बनले चातक.

कोरडे नक्षत्र
पूर पापणीला,
आलेलं आभूट
दूर दाटणीला.

मिळता डोळ्यांना
मेघुट इशारे,
मातीच्या कणांना
फुटले धुमारे.

– अशोक कौतिक कोळी

शब्दार्थ : बरकत – भरभराट. धूळपेरणी – पाऊस पडण्यापूर्वी केलेली पेरणी. आस – ओढ, इच्छा, अपेक्षा. जाचक – त्रास देणारे. कासावीस – व्याकूळ. चातक – ढगातील पाणी पिऊन राहतो अशी समजूत असलेला एक पक्षी. आभूट – ढगाळ आकाश. मेघुट – ढग दाटून येणे. धुमारे – झाडाला फुटलेली नवी पालवी.

प्र. १. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

- (अ) कोणाचा जीव झुरणीला लागला ?
- (आ) धरणीला कशाचा ध्यास आहे ?
- (इ) कोणते दिवस येऊ नयेत, असे कवीला वाटते ?

प्र. २. थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- (अ) कोरडे नक्षत्र गेल्यावर शेतकऱ्याच्या मनात कोणकोणते विचार येत असतील ?
- (आ) शेतकऱ्याच्या शेतात भरपूर पीक आले, तर त्याच्या मनात कोणते विचार येतील ?
- (इ) पाऊस पडला नाही तर काय होईल, असे तुम्हांला वाटते ?

प्र. ३. ओळी पूर्ण करा.

(अ) बरकत	(इ) कासावीस
धूळ,	बनले
(आ) मोत्यांची	(ई) मिळता
आस	इशारे,

प्र. ४. खालील ओळींचा अर्थ तुमच्या शब्दांत लिहा.

(अ) हिरव्या पिसांचा	(आ) मातीच्या कणाला
ध्यास धरणीला.	फुटले धुमारे.

प्र. ५. पावसाळा येऊनही पाऊस पडत नसला, की शेतकऱ्यांना दिवस जाचक म्हणजे त्रासाचे वाटू लागतात. तुमच्या परिसरातील खालील व्यक्तींना कोणते दिवस जाचक वाटत असतील, याविषयी त्यांच्याशी चर्चा करा.

(अ) बांधकामावर काम करणारे मजूर.	(ई) शिक्षक.
(आ) आई-वडील.	(उ) शाळेबाहेर खाऊ विकणारे.
(इ) ऊसतोडणी कामगार.	

प्र. ६. ही कविता धूळपेरणीची आहे. या कवितेत शेतकरी पावसाची वाट पाहत आहे. पाऊस आला नाही, तर त्याला शेती करता येणार नाही. या उलट काही लोकांना खूप पाऊस आला, तर काम/व्यवसाय करता येणार नाही. अशा लोकांची माहिती घ्या. उदा., रस्त्याच्या कडेला बसून भाजी विकणारे.

उपक्रम :

१. शेतकरी, शेतमजूर यांपैकी कोणाचीही मुलाखत घ्या.
२. पावसाच्या नक्षत्रांची नावे माहीत करून घ्या.
३. अन्नधान्य योग्य पद्धतीने वापरले जावे, याची जाणीव सर्वांना करून देण्यासाठी घोषवाक्ये तयार करा.

चला, वाचूया.

पाऊस पडेल, या आशेने शेतकरी पेरणी करतात. त्याला धूळपेरणी म्हणतात. पाऊस लवकर पडेल, अशी त्यांना आशा असते. पाऊस उशिरा पडला किंवा फारच कमी पडला, तर पेरलेले बी वाया जाते. दुबार पेरणी करावी लागते. हा खर्च शेतकऱ्यांना परवडत नाही आणि दुबार पेरणीचे पीकही पहिल्या पेरणीसारखे चांगले येत नाही. कधी पाऊस खूप पडतो तर कधी पडतच नाही. उगवलेले पीक वाया जाते. शेतात पीक पिकले तरी पिकांवर अनेकवेळा रोग पडतो. कडाक्याची थंडी पडून देखील पीक वाया जाते आणि शेतकरी अडचणीत सापडतात.

धान्य पिकवण्यामागे शेतकऱ्यांना किती कष्ट करावे लागतात ते आपल्याला माहीत आहे. ऊन, पाऊस, कडक थंडी, दिवस, रात्र शेतकरी शेतात कष्ट करत असतात.

‘आपण धान्य सहज विकत घेऊ शकतो’, असे आपल्याला वाटते; परंतु नैसर्गिक आपत्तीमुळे किंवा पाण्याअभावी धान्यच पिकले नाही, तर कितीही पैसा असूनही त्याचा उपयोग नाही. आपल्याला जगण्यासाठी अन्नाची गरज असते. त्यासाठी गरजेएवढेच अन्न शिजवणे, जेवताना हवे तेवढेच अन्न ताटात घेणे, ताटात अन्न न टाकणे या प्रकारे आपण अन्नधान्याची जपणूक केली पाहिजे.

वाचा.

रुग्ण : माझा एक दात खराब झाला आहे.

डॉक्टर : त्या जागी आपण दुसरा दात बसवूया.

रुग्ण : दात मात्र माझ्या दातासारखाच हवा.

डॉक्टर : ते शक्य नाही.

रुग्ण : का?

डॉक्टर : एवढे घाणेरडे दात माझ्याकडे नाहीत.